

BENCSIK ORSOLYA

Két félpehely kispárna

Gonda Géának és Müller Miklósnak

A mogyoróbokorról lóg le a burok, átsüt rajta a fény. Vékony, hártyaszerű anyag óvja a belsejét: a fényes páncélú svábbogarakat, a pici hangyákat, természeteket, apró, ficánkoló férgeket, a fehér bőrű, sárga szemű albinókigyókat. Nincs neszezés, mégis zajlik bent a védett élet. Le kellene egy bottal verni, és amint a földre zuhan, a kirajzó, menekülő élőlények közé csapni a cipőtálpal. Addig ütni őket, amíg mind pukkanva és levet eresztve végképp el nem pusztul. Azaz ki nem múlik, jobblétre nem szenderül, létezésében nem szűnik meg. Vagy ahogy a tata mondaná, amíg el nem halálozik. El nem alszik örökre, a mama szavajárása szerint. A mogyoróbokor széles koronája alatt, a holland tulipánok szomszédságában. Ott, ahol tavasszal és nyáron uzsonnázni szoktunk. (Nagy pohár aludtejet és kacska- vagy libazsírós kenyeret, tetején a hatalmas májjal.) Anyám gyönyörű kertjében, a dússzirmú, tarka virágok között elszórva, magam mögött hagyva egy dühös csatatér már haszontalan, meghibásodott tárgyait.

Apám minden évben rendel egy láda tulipánhagymát Hillegomból, a kerítésnél levő szőlőtőkét pedig egészen a háború kezdetéig gondolja. Ő metszi, szakértelemmel kacsozza őket, köti fel a dús terméstől lelógó ágait. Az elején kendermadzaggal, később fakóvér szírnú műanyagmadzaggal. Borkészítő hobbiját is addig űzi. A háborúig mindig kacska- vagy libazsírral főzünk, nagy bödönben tároljuk, amit a mamától szánkón húzunk el hozzánk. Anyám húzza, én a kék zománcot fogom. A mama csodálatosan főz, és két, már puffedt ujjával nyomja agyon a bogarakat. A barackon futkározó fülbemászókat. A ház falán szendergő százlábúakat. A téglá alól, a fény elől iramló pincebogarakat. A meggyből kilógó kukacokat. Nekem öli meg őket, mert tudja, hogy tartok tőlük. A libákat és kacsákat ő maga tömi tejbe áztatott kukoricával, a földön ülve, a térde alá szorítva őket, a nyakukat erősen húzogatva. A meztelen csigákra sót szór. A konyha és az éléskamra padlójának lyukaiba fokhagymát dug a hangyák ellen. A hátsó udvarban hangos disznókat tartunk, pedig mi zsidók vagyunk. Apám több malacot is kap, mert gazdag parasztok az ügyfelei. A mama neveli, hizlalja fel az állatokat legalább százhetven kilóra. Úgy eteti őket, akárcsak a gyerekeit, az unokáit: minket.

Nem tudom, mi a baj, lehet, hogy éjszaka bemászott a számba egy kígyó, ezt az apám mondja. Álomban nyitva felejtettem, és lekúszott a nyelvöcsövemen a gyomromba. A nővérem meg azt hiszi, fenékbe lötték. Fenékbe lött a szomszéd éjszaka, micsoda pofátlanság!, hajtogat-

¹ Elhangzott a Budapesti Fotófesztiválon a FISE Galériában Gonda Géza Müller Miklós a lencse előtt c. fotókiállításának megnyitóján 2019. március 26-án.

Gonda Géza 1988 és 1994 között közel 200 felvételt készített Nicolás Mullerről (1913–2000) és környezetéről Spanyolországban. Géza ezekből állított ki egy 35 képből álló válogatást. A kiállításon még láthatóvá vált egy Lucien Hervé-fotó, melyet Hervé Müller Miklósról készített Franciaországban 1938-ban Müller gépével. Ezek mellett még kiállításra került 6 portré (Radnóti Miklósról, Kárász Juditról) is, amelyeket Müller készített Szegeden 1935 körül.

ja. A nővéremet Piroskának hívják, de itthon mindenki csak Pirinek szólítja. A polgári iskolában a fiúk azt mondják, *szép lány ez a Piroska, kár, hogy zsidó a családja!* A magyarok alatt nincs jó világ. Az oroszok alatt se lesz. Zsugorodik, rettenedik. A gyomorban tekergőzik a kígyó, nem bír vele apám sava. A mama szerint tejet kell önteneni egy nagy lavórba, és afölé kell hajolni, majd várni. Nemsokára előjön a kígyó, ki akar majd bújni apám száján, belecsúszni a finom tejescskébe. Akkor aztán nyugalom lesz. A nővéremnek pszoriázisa van, mint a tatának. Magyarul pikkelysömörnek mondják. Véresre kaparja magát, nem segít rajta se a napfény, se a krém. A tenger se, a sós víz. Mutatja nekünk, hogyan rendeződik át a bőrén a táj. Nehezen viseli, hogy újabb kerítések, acél szögesdrótok, határok keletkeznek rajta. És azok között, szertesztét árkok, kráterek, lyukak: a becsapódások, a lövések bizonyosságának nyomai.

Semmilyen hely nincs, ahol jókedvvel elfogadnám a sorsom, ez az apám álláspontja. Amikor elbúcsúszok tőle, azt mondja, utánam küldi majd a párnáimat. Ha lehajtom a fejem, arra hajtsam, amire eddig is. Ez legyen a biztos, mert ez az ismerős. Az otthoni. Az anyém. Megölel, és a fülelmebe súgja: *Ne nézz az égbe most, ne nézz a földre sem, aludj!* Két kispárnát várok tőle (először Olaszországban, majd Franciországban, utána Spanyolországban), bennük vegyesen liba- és kacsatoll. A mi libáink, a mi kacsáink tolla. A mama kopasztotta meg őket, a mama mosta át a lavórban, majd szárítottta tisztává, kényelmessé a napon. Kiterítve, egyenletesen szétszórva egy fehér lepedőn. A mogyoróbokor mellett, anyám holland tulipánjai, apám akkor még létező szőlőtőkéi között. Miközben az apám által készített kis tranzistoros rádióból szóltak az operaáriák (Wagner, Mozart vagy épp Richard Strauss), a tollakon a hangok áthattoltak, és felszálltak az égbe.

Az ember nem szellemi valóság, ezt Ortega mondja nekem, én pedig arra gondolok, cipőtálpal mennyi valódi burkot vertek már le. 1938. április 30-án hagyom el Magyarországot, 1988. november 2-án kapok Budapestről csomagot: benne egy rúd szalámi és két kispárna. A hozzájuk mellékelte levélben (a Magyar Tudományos Akadémia Matematikai Kutatóintézetének levélpapírján) azt írja, hogy „nem lehet beszerezni pelyhet, úgyhogy ez csak félpehely”.

(A szövegben Radnóti Miklós-versidézet szerepel.)